

ANALITIČKE RADNE DATOTEKE EUROPOLA U FUNKCIJI SUZBIJANJA KRIMINALITETA¹

*Boban Simić, Željko Nikač, Marija Blagojević
Kriminalističko-policijska akademija, Beograd

Sažetak: Saradnja država članica Evropske unije i njihovih organa krivičnog gonjenja u oblasti suzbijanja kriminala i osnivanje Evropske policijske službe (Europol), predstavlja konkretizaciju zamisli o saradnji država članica u oblasti unutrašnjih poslova, jer se u okviru njega jača zajednička borba protiv terorizma, nedozvoljene trgovine drogom i drugih teških oblika međunarodnog kriminala. Najviši nivo saradnje sa Europolom uključuje i razmenu ličnih podataka i zahteva ispunjavanje Europolovih standarda na polju obezbeđenja i zaštite podataka. Ovaj vid saradnje otvara i mogućnost aktivnog raspolaganja informacijama koje se nalaze u analitičkim radnim datotekama Europa. Aktivnim učestvovanjem u analitičkim radnim datotekama za koje postoji operativni interes u budućnosti je moguće ostvariti proaktivni pristup u borbi protiv određenih oblika kriminala iz linije rada Europa.

Ključne reči: Evropska unija (EU), Evropski policijski ured (Europol), analitičke radne datoteke, lični podaci, Konvencija o Europolu.

1. Uvod

Afirmacija ideja o slobodnom protoku ljudi, roba, usluga i kapitala, kao i postepeno ukidanje granica u Evropi (bazirano na Šengenskim i drugim evropskim sporazumima) dovelo je do ukidanja granica i mogućnosti za *međunarodni kriminal*, a samim tim i do veće mobilnosti učinilaca krivičnih dela. U početku je među državama članicama postojala neformalna međuvladina saradnja, kao posledica reakcije na porast terorizma u sedamdesetim godinama dvadesetog veka. Tu se, pre svega, misli na *TREVI* grupu (*Terrorism, Racism, Extremism, Violence*

¹ Ovaj rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkog projekta pod nazivom *Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija*. Projekat finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. 179045), a realizuje Kriminalističko-policijska akademija u Beogradu (2011–2014).

*E-mail: boban.simic@kpa.edu.rs

Internationale) i na *CELAD (Comite Europeen da la Lutte Antidrog ue)*, koji su osnovani radi borbe protiv terorizma i droge (Vajdenfeld-Vesels, 2003: 306–312).

Pomenuta saradnja postaje institucionalizovana usvajanjem Ugovora o *Evropskoj uniji*, kojim je predviđena saradnja nacionalnih policijskih službi i drugih organa krivičnog gonjenja, kao i formiranje Europol. Inače je ovaj Ugovor potpisan u Mاستrihtu, 7. 2. 1992. godine, a na pravnu snagu je stupio 1. 11. 1993. godine. Predstavlja kvalitativni pomak u procesu evropske integracije, jer je njim Evropska unija definisana kroz tri stuba: Evropska zajednica, Zajednička spoljna i bezbednosna politika i Saradnja u pravosuđu i unutrašnjoj politici (koja se nakon izmena ugovora usvojenih u Amsterdamu, 1997. godine naziva Policijska i pravosudna saradnja u krivičnim predmetima).

Sa sedištem u Hagu (Holandija), Europol je počeo sa ograničenim operacijama početkom januara 1994. godine u formi *Evropske policijske jedinice za borbu protiv droga (EDU)*, čiji je osnovni cilj bio suzbijanje nelegalne trgovine narkoticima i pranja novca. Savet ministara Evropske unije je potom proširivao nadležnosti ove jedinice, dok konačno 26. jula 1995. godine nije postignut dogovor u vezi sa prihvatanjem Sporazuma o osnivanju Europol (Evropske policijske službe).

Sporazum o Europolu je stupio na pravnu snagu u svim državama članicama 1. oktobra 1998. godine. Usled potrebe da se usvoje dodatni pravni akti koji bi omogućili rad i efikasno funkcionisanje ovog tela, dogovoreno je odlaganje početka rada Europol do 1. jula 1999. godine i nakon toga aktivnost u punom kapacitetu.

Usvajanjem Sporazuma o Europolu, u skladu sa pravnim načelom *lex specialis derogat lex generali*, sporazum se smatra neposrednim i najvažnijim pravnim osnovom funkcionisanja Europol. Njime su preciznije utvrđeni ciljevi, zadaci, struktura i pojedina načela od značaja za rad ovog tela.

Europol predstavlja dominantan vid saradnje nacionalnih policijskih službi država članica Evropske Unije. Formiran je sa namerom da poboljša efikasnost nadležnih organa država članica u suzbijanju terorizma, nedozvoljene trgovine drogom i drugih teških oblika međunarodnog kriminala gde postoji osnovana sumnja da je reč o međunarodnom organizovanom kriminalu, gde su dve ili više država članica pogođene tim oblicima kriminala, i to na takav način da je potrebno zajedničko delovanje država članica (šire u: Simić et al., 2010: 360–370).

Težnja Europol da doprinese aktivnostima Evropske unije na unapređenju i razvoju *zakonskih rešenja* o suprotstavljanju organizovanom kriminalu, posebno se iskazuje kroz rad na pronalaženju i razbijanju kriminalnih organizacija. Naime, Europol predstavlja izuzetno frekventan operativni centar u kojem se radi na preko 9000 slučajeva godišnje, sa visoko kvalitetnim analizama i postižući određene uspehe. Ovaj fleksibilni servisni centar radi 24 časa dnevno, 7 dana u nedelji.

Kao važniji zadaci Europol izdvajaju se:

- lakša *razmena informacija* između članica u skladu sa nacionalnim pravom država,
- *operativna analiza* kao podrška operacijama koje se sprovode,

- prikupljanje, sastavljanje i analitička obrada informacija o krivičnim delima;
- održavanje i razvoj kompjuterskog informacionog sistema koji omogućava unos, korišćenje i analizu podataka,
- obezbeđenje ekspertize i tehničke podrške kriminalističkim istragama policije, i
- drugi poslovi i zadaci.

Pored navedenog Savet ministara Evropske unije može da ovlasti Europol da pruža podršku u pripremi i sprovođenju nekih istražnih mera, kao i da sprovedi operativne mere preko zajedničkih timova, u kojima učestvuju zaposleni u Europolu radi podrške nacionalnim timovima. Savet, takođe, može da ovlasti Europol da od nadležnih organa i državama članicama zahteva učešće u sprovođenju i rukovođenju istragom (Vajdenfeld-Vesels, 2003: 81–83).

S obzirom na učestalost, značaj i posledice krivičnih dela iz nadležnosti Europola, jedan od najvažnijih zadataka Europola svakako predstavlja i prikupljanje, sastavljanje i analitička obrada informacija o krivičnim delima i njihovim učinocima. U nastavku rada posebno ćemo obraditi analitičke radne datoteke kao najvažnije analitičko sredstvo u radu Europola.

2. Analitičke radne datoteke

Kada je reč o analitičkim datotekama Sporazumom i Konvencijom o Europolu je određeno kako Europol, uz podatke nelične prirode, radi ostvarivanja svojih ciljeva, može prikupiti, modifikovati i koristiti iz drugih datoteka podatke o krivičnim delima u okviru svoje linije rada. Pri tome treba naglasiti da je u funkciji implementacije i dalje razrade (opštih) odredaba *Sporazuma o Europolu* kojima se uređuju pitanja vezana za analitičke radne datoteke donet je i *Pravilnik za analitičku obradu podataka*.

Takođe, to uključuje i podatke o povezanim krivičnim delima, pod čime se podrazumevaju krivična dela učinjena u cilju pribavljanja sredstava za izvršenje krivičnih dela iz nadležnosti Europola, krivična dela učinjena u cilju omogućavanja ili izvršenja tih dela i krivična dela kojima se obezbeđuje nekažnjavanje tih dela. Ipak, krivična dela koja prethode ilegalnim aktivnostima pranja novca i koja kao oblici kriminala nisu u liniji rada Europola ne smatraju se povezanim krivičnim delima.

Najzad, radi ostvarivanja svojih ciljeva, Europol može prikupiti, modifikovati i koristiti iz drugih datoteka i podatke koji su namenjeni za posebne analize, a odnose se na:

- lica koja su osuđena za krivična dela iz nadležnosti Europola, kao i lica za koja postoji *osnovana* sumnja da su ih počinila;
- lica koja bi mogla biti pozvana na svedočenje u istragama u vezi sa krivičnim delima iz linije rada Europola;

– osobe koje su bile žrtve jednog od dela koje je predmet obrade ili one za koje se na osnovu određenih činjenica može verovati da bi mogle biti žrtve takvog krivičnog dela;

– informatore, saradnike i ilica koja mogu dati obaveštenja o krivičnim delima koja su predmet kriminalističke obrade Europolu.

– Prikupljanje, obrada čuvanje podataka koji otkrivaju rasno poreklo, politička mišljenja ili verske slobode, kao i lični podaci o zdravlju ili seksualnom životu pojedinca, ne mogu biti predmet automatske obrade (u smislu člana 6. Konvencije Saveta Evrope o zaštiti pojedinca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka od 28. januara 1981 – tzv. Konvencija VE br. 108), osim ako to nije izričito potrebno za predmetnu datoteku i osim ako takvi podaci ne dopunjuju druge lične podatke koji su već uneti u takvu datoteku.

Konvencijom Saveta Evrope o zaštiti pojedinca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka određeno je da se analitičke radne datoteke otvaraju radi analize definisane kao prikupljanje, obrada ili korišćenje podataka sa ciljem učešća u istragama krivičnih dela. Za svaki projekat potrebno je osnovati radnu grupu koja bi usko povezivala analitičare i druge službenike Europolu koje odredi glavni sekretarijat organizacije i oficire za vezu država članica koji dostavljaju podatke ili su zainteresovani za analizu istih.

Na ličnu inicijativu ili na zahtev Europolu, države članice saopštavaju sve informacije koje mogu biti od značaja za konkretnu radnu datoteku. Europolu se daje ovlašćenje da, ako se čini opravdanim, prikupi i druge informacije radi ispunjavanja dodatnih zadataka. U najvažnije *dodatne zadatke Europolu* spadaju:

– razvijanje specijalističkih znanja o istražnim postupcima u državama članicama i pružanje saveta u istragama;

– pružanje strateških informacija radi pomaganja i unapređenja efikasne upotrebe svih resursa dostupnih na nacionalnom nivou radi operativnog delovanja.

Europol obaveštenja može zatražiti od:

– Evropske unije (EU) i tela koja se rukovode javnim pravom utvrđena u sporazumima o osnivanju EU;

– drugih tela koja se rukovode javnim pravom utvrđenim u okvirima EU;

– tela koja se zasnivaju na sporazumu između dve ili više država članica EU;

– trećih država;

– međunarodnih organizacija i njima podređenih tela koja se rukovode javnim pravom;

– drugih tela koja se rukovode javnim pravom, a zasnivaju se na sporazumu između dve ili više država;

– Međunarodne organizacije kriminalističke policije (Interpol).

U pogledu analitičkih radnih datoteka i prikupljanja podataka, Europolu se Konvencijom daje pravo na pristup podacima iz drugih informacionih sistema, ako je to neophodno za obavljanje zadataka iz njegove nadležnosti. Ukoliko je reč o analizi opšteg tipa i strateškog tipa, sve države članice posredstvom oficira za vezu biće upoznate s rezultatima, posebno kroz izveštaje koje sastavlja Europol.

Međutim, ukoliko je reč o analizi koja se odnosi na specifične slučajeve koji se ne tiču svih država članica i ima direktan operativni cilj, u analizi će učestvovati predstavnici:

- država članica koje su bile izvor informacija dajući povod da se donese odluka o otvaranju analitičke radne datoteke ili oni koji su direktno zainteresovani za informaciju te države;

- država članica koje su pristupom u indeksni sistem saznale da bi trebale biti informisane i pozivaju se na svoje pravo na informaciju.

Potrebu da budu informisane o stanju u analitičkoj radnoj datoteci države članice iskazuju obrazloženim pisanim obaveštenjem svim državama članicama analitičke radne datoteke, posredstvom ovlašćenog oficira za vezu. Država se automatski uključuje u analizu koja je u toku, osim ako neka od postojećih država članica analitičke radne datoteke ne istakne prigovor. Odluka o uključivanju nove članice u radnu datoteku donosi se konsenzusom.

Odredbe o analitičkim radnim datotekama detaljnije su razrađene u aktu Saveta ministara pravosuđa i unutrašnjih poslova EU od 3. novembra 1998. godine. Navedenim aktom definisani su pojmovi (lični podaci, analitičke radne datoteke, analiza i obrada ličnih podataka), vrste podataka koji se mogu prikupljati, obrada podataka, pravila za otvaranje radnih datoteka, lični podaci koji se mogu prikupljati u radnim datotekama, vremena čuvanja podataka, skupljanje i snimanje podataka, klasifikacija podataka, procena izvora i informacije podatka, otvaranje radnih datoteka, prebacivanje podataka i informacija iz radnih datoteka, kontrolni mehanizmi, upotreba i pohranjivanje analitičkih podataka i analitičkih rezultata, kombinovanje podataka između više radnih datoteka i slično.

2.1. Lični podaci

Države članice EU mogu dostavljati strukturirane i nestrukturirane podatke u analitičke fajlove. Država pri tom obaveštava Europol o svrsi dostave i o svim mogućim ograničenjima u korišćenju podataka. To se odnosi i na treće države i međunarodne organizacije koje su u obavezi da obaveste Europol o svrsi dostave i eventualnim ograničenjima u primeni podataka.

Odgovornost za čuvanje podataka, (posebno vezano za zakonitost prikupljanja, prenosa Europolu, unosa podataka i njihove ispravnosti, ažuriranosti i slično), jeste na:

- državi članici koja je unela ili na neki drugi način prenela podatke;

- Europolu vezano za podatke koje mu je saopštila treća strana ili koji su rezultat analize sprovedene od Europola.

Europol je odgovoran za sve podatke koje je primio ili obradio, bez obzira na to nalaze li se ti podaci u informacionom sistemu, analitičkim radnim datotekama, indeksnom sistemu ili ličnim podacima (neautomatizovani podaci koji se čuvaju u obliku fajla). Europol će podatke čuvati tako da se s lakoćom može utvrditi koja je država članica ili treća strana prenela podatke ili su oni rezultat analize koju je obavio sam Europol.

Za podatke koje je neka država dostavila u analitičku radnu datoteku ostaje odgovorna država koja ih je dostavila i na njih se primenjuje nacionalno zakonodavstvo, sve dok se ne uključe u analitičku radnu datoteku. U trenutku uvrštavanja u radnu datoteku, Europol je obavezan da obezbedi da se pristup tom podatku omogući samo državi koja ga je dostavila odnosno ovlašćenom analitičaru Europola uključenom u konkretnu radnu datoteku. Ukoliko Europol, prema sopstvenoj proceni, smatra da isti podaci više nisu tačni ili da nisu ažurirani, o tome obaveštava državu koja je podatke dostavila.

Za podatke papirne datoteke i dokumente koji sadrže informacije koje, nakon procene Europola, ne trebaju biti uključene u radne datoteke, ostaje odgovorna država koja ih je dostavila. Obaveza Europola je da sve navedene dokumente čuva odvojeno od analitičkog fajla i da omogući pristup tim podacima samo državi koja ih je dostavila. Ti se podaci mogu koristiti i radi:

- naknadnog uvrštavanja u radnu datoteku;
- provere da li su podaci koji su uvršteni u radne datoteke tačni i ažurirani.

Podaci, papirne datoteke i dokumenti koji sadrže informacije, a koji neće biti uvršteni u analitičke radne datoteke, vraćaju se državi koja ih je dostavila, ili se brišu i uništavaju ukoliko više ne postoji potreba za njima.

Podaci koji se čuvaju u radnim datotekama moraju biti tačni, relevantni i ne smeju prevazilaziti svrhu zbog koje je radna datoteka otvorena. Stvarna potreba čuvanja tih podataka proverava se svake godine, uz mogućnost da se podaci i pre tog roka mogu korigovati ili izbrisati. Interes čuvanja podataka i interes zaštite ličnih podataka pojedinca sagledava se i procenjuje u svakom pojedinačnom slučaju.

Prilikom provere stvarne potrebe čuvanja podataka uzimaju se u obzir rezultati istrage konkretnog slučaja, konačna sudska odluka, posebno eventualna uslovna osuda, rehabilitacija, amnestija, starost osobe i sl. Odluku o daljoj potrebi čuvanja podatka donose države članice analitičke radne datoteke. Ako se države ne dogovore, odluku donosi jednoglasno Upravni odbor Europola.

Kad je sudski postupak okončan presudom (bez mogućnosti ulaganja redovnih pravnih lekova) ili na neki drugi način, razmotriće se potreba čuvanja podataka o osobi na koju se postupak odnosi. Ako se može pretpostaviti prema dostupnim podacima da ta osoba nije stvarni učinilac krivičnog dela, podaci na koje se odnosi konkretna presuda će se brisati, osim ako ne postoji osnovana sumnja za pretpostavku da su ti podaci i dalje relevantni za radnu datoteku.

Lični podaci ne mogu se čuvati duže od tri godine. Taj rok se ponovo počinje računati od trenutka kada se desi događaj zbog koga je došlo do unosa podatka koji se odnosi na konkretnu osobu. Ako se podaci o licima nalaze u radnim datotekama duže od pet godina, o tome se izveštava Zajedničko nadzorno telo. Ako Zajedničko nadzorno telo utvrdi nepravilnosti u postupanju sa ličnim podacima, o tome izveštava direktora Europola i daje mu rok u kojem treba da odgovori na konkretne zahteve. O celom toku postupka direktor Europola je dužan da izveštava Upravni odbor.

Kad Zajednički nadzorni odbor zatraži od Upravnog odbora brisanje podataka, prenos spornih podataka biće zabranjen i bez prethodnog odobrenja Upravnog odbora. Izuzetno, direktor Europola može odobriti prenos spornih

podataka i bez prethodnog odobrenja (odluke) Upravnog odbora ako je prenos spornih podataka apsolutno potreban radi zaštite osnovnih interesa države članice na koju se podaci odnose, a u skladu je sa mandatom Europol, ili je u interesu sprečavanja ozbiljne ili trajne opasnosti. U tom slučaju, odobrenje koje daje direktor Europol mora biti dokumentovano i upućeno Zajedničkom nadzornom telu i Upravnom odboru.

Svaka država koja je uključena u analitičku radnu datoteku odlučuje, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, u kojoj će meri dostavljati podatke u analitičku radnu datoteku. Konvencija Europol u vezi sa tim određuje da će nacionalne jedinice, na zahtev Europol ili na svoju ličnu inicijativu, saopštiti Europolu sve informacije koje mogu doprineti obavljanju zadatka iz njegove nadležnosti. Države članice će te podatke saopštiti samo ako je obrada istih u svrhu prevencije ili borbe protiv kriminaliteta dopuštena njihovim nacionalnim zakonodavstvom.

Kategorije ličnih podataka i pripadajući upravni podaci koji se mogu sakupljati u analitičkim radnim datotekama su:

- fizički opis;
- sredstva za identifikaciju;
- zanimanje i stručna sprema;
- informacije o imovinskom stanju;
- podaci o ponašanju;
- kontakti i saradnici, uključujući vrstu i prirodu kontakata ili saradnje;
- korišćena komunikaciona sredstva poput telefona, telefaksa, elektronske pošte, adresa i Internet veze;
- korišćena prevozna sredstva poput vozila, plovila, vazduhoplova, uključujući informacije za identifikaciju tih prevoznih sredstava (registarske oznake);
- informacije povezane sa kriminalnom aktivnošću koja je u delokrugu rada Europol;
- informacije iz drugih baza podataka u kojima se čuvaju informacije o licu.

Za svaku kompjutersku obradu podataka koji sadrže lične podatke, Europol je dužan u nalogu za otvaranje dokumenta, koji mora da odobri Upravni odbor, da navede:

- naziv dokumenta;
- svrhu obrade;
- grupe lica o kojima su podaci prikupljeni;
- prirodu prikupljanja podataka;
- vrstu ličnih podataka koji se koriste da bi se otvorio dokument;
- izvor ili unos podataka koje treba sačuvati;
- uslove pod kojima su lični podaci prikupljeni;
- vremenska ograničenja za provere i čuvanje podataka;
- način provere.

2.2. Zajedničko nadzorno telo

Svaka država članica treba da odredi nacionalno nadzorno telo čiji je zadatak (u skladu sa pozitivnim nacionalnim zakonodavstvom) nadzor unosa, pozivanja i saopštavanja ličnih podataka Europolu.

Nacionalno nadzorno telo ima pristup podacima u informacionom sistemu i indeksnom sistemu koje je unela država članica kao i prostorijama i dokumentima oficira za vezu i nacionalne jedinice za saradnju sa Europolom. Nacionalno nadzorno telo ovlašćeno je za nadzor aktivnosti nacionalne jedinice i oficira za vezu koje se odnose na razmenu podataka ako su te aktivnosti važne za zaštitu podataka. Svaka osoba ima pravo da zahteva od nacionalnog nadzornog tela da unos ili saopštavanje podataka o njoj Europolu, budu u skladu sa zakonom.

Osim na nacionalnom nivou, radi kontrole aktivnosti Europola oko prikupljanja, obrade i korišćenja podataka koje čuva, osniva se Zajedničko nadzorno telo. U nadležnosti Zajedničkog nadzornog tela su provera i nadziranje aktivnosti Europola kako bi se osiguralo da prava pojedinca ne budu prekršena obradom, skladištenjem i korišćenjem podataka koje čuva Europol.

Zajedničko nadzorno telo je zaduženo i za proveru pitanja koja se odnose na implementaciju i tumačenje Europolovih aktivnosti poput: obrade i korišćenja ličnih podataka, provere pitanja u vezi sa proverama koje su obavila nezavisna nacionalni nadzorni organi država članica ili u vezi s pravom na dostupnost informacija. Svaka osoba ima pravo zatražiti od Zajedničkog nadzornog tela da osigura da način prikupljanja, obrade i čuvanja ličnih podataka bude zakonit i ispravan.

Zajedničko nadzorno telo sastavljeno je od dva člana ili predstavnika svakog od nacionalnih nadzornih tela za koje se garantuje nezavisnost i stručnost, a imenuje ih svaka država na rok od pet godina. Prilikom glasanja, svaka država ima pravo na jedan glas. To telo je nezavisno (ne dobija nikakva uputstva nacionalnih nadležnih organa). Europol je dužan da pruža pomoć Zajedničkom nadzornom telu u obavljanju njegovih zadataka, i to pre svega:

- davanjem traženih informacija, pristupom svim dokumentima i datotekama kao i podacima sačuvanim u sistemu;
- davanjem slobodnog pristupa svim prostorijama u bilo koje vreme; sprovođenjem odluka Zajedničkog nadzornog tela o žalbama.

Ukoliko Zajedničko nadzorno telo uoči bilo kakvu povredu odredaba Konvencije u vezi sa skladištenjem, obradom ili korišćenjem ličnih podataka, obraća se direktoru Europola sa zahtevom za odgovor. Direktor Europola o celom postupku dužan je da izvesti Upravni odbor. U slučaju poteškoca, Zajedničko nadzorno telo može odlučivanje o spornom predmetu preneti na Upravni odbor.

Zajedničko nadzorno telo sastavlja i izveštaje o svojim aktivnostima koja dostavlja Savetu ministara pravosuđa i unutrašnjih poslova EU. Uz navedeni izveštaj, Upravni odbor Europola može dati mišljenje, koje se prilaže uz izveštaj. Pravila postupanja Zajedničkog nadzornog tela uređena su pravilima koja se predlažu jednoglasno, a odobrava ih Savet ministara EU. U okviru Zajedničkog nadzornog tela

osnovan je i odbor sastavljen od jednog stručnog predstavnika svake države koji je zadužen za postupanje po žalbama u slučajevima zahteva za pravo na pristup, ispravak ili brisanje podataka. Odluke Zajedničkog nadzornog tela su konačne.

2.3. Analiza i obrada ličnih podataka

Prilikom planiranja upisa svakog novog dokumenta u bazu podataka Zajedničko nadzorno telo mora o tome biti odmah obavješteno od strane direktora Europol. Pored toga mora mu se dostaviti i dosije kako bi moglo Upravnom odboru uputiti svaki komentar koji smatra potrebnim. U hitnim situacijama, kad je nemoguće unapred dobiti odobrenje Upravnog odbora, direktor Europol će na ličnu inicijativu ili na zahtev zainteresovane države članice, argumentovanom odlukom, narediti otvaranje dokumenta i istovremeno o svojoj odluci obavestiti članove Upravnog odbora.

Postupak otvaranja naloga započinje se bez odlaganja i završiti što je pre moguće. U tom slučaju, direktor Europol mora u pisanoj formi izvestiti članove Upravnog odbora o imenu, predmetu i svrsi analitičke datoteke čije se otvaranje nalaže. Osim toga neophodno je da navede i sve ostale činjenice koje idu u prilog njegovoj tvrdnji da je potrebno hitno otvaranje radne datoteke. U svakom nalogu za otvaranje radne datoteke Europol je dužan da navede i kategorije podataka koji su nužni za potrebe konkretne analitičke radne datoteke. Posebna pažnja posvećuje se ličnim podacima koji se odnose na rasno poreklo, religijsku ili drugu versku pripadnost, političko mišljenje, polni život ili zdravlje. Takvi podaci mogu biti uključeni u analitičke radne datoteke samo ako je to apsolutno nužno za njene potrebe, a to se mora navesti u nalogu za otvaranje radnih datoteka.

Kategorije podataka koje se odnose na osobe koje bi mogle biti pozvane na svedočenje u istragama u vezi sa krivičnim delima koja se obrađuju ili u kasnijim krivičnim postupcima, osobe koje su bile žrtve jednog od dela koja se obrađuju ili one za koje se na osnovu određenih činjenica može verovati da bi mogle biti žrtve takvog krivičnog dela, informatore i saradnike koji mogu da daju obaveštenja o krivičnim delima koja su predmet kriminalističke obrade, uvrstiče se u nalog za otvaranje analitičke radne datoteke samo ukoliko postoje posebni razlozi zbog kojih se ti podaci traže i obrađivace se samo na izričit zahtev dveju ili više država članica koje učestvuju u radnoj datoteci. Navedeni podaci će se brisati kad prestane svrha zbog koje su prikupljeni.

Nalozi za otvaranje radnih datoteka, kao i sve kasnije izmene, mogu se sprovesti samo uz saglasnost Upravnog odbora uz uvažavanje svih komentara Zajedničkog nadzornog tela. Zajedničko nadzorno telo može dostaviti Upravnom odboru svoje komentare pisanim putem. Upravni odbor će dati Zajedničkom nadzornom telu vreme od dva meseca za dostavljanje komentara. Kopija komentara uputiće se i direktoru Europol. Upravni odbor može pozvati predstavnika Zajedničkog nadzornog tela da učestvuje u raspravi o nalogu za otvaranje analitičke radne datoteke.

Analitičke aktivnosti mogu započeti već u fazi iniciranja postupka za otvaranje analitičke radne datoteke, ali se rezultati analitičke aktivnosti ne smeju prosljeđivati sve dok se Upravni odbor ne saglasi sa nalogom za otvaranje fajla. Ako Upravni odbor odbije da da saglasnost, podaci će se odmah izbrisati.

Direktor Europolu može odobriti dostavu rezultata analitičke obrade pre saglasnosti Upravnog odbora, ako je to apsolutno nužno radi zaštite osnovnih interesa države članice ili je u interesu sprečavanja ozbiljne ili preteće opasnosti. U tim slučajevima odobrenje direktora Europolu biće sadržano u dokumentu koji će se dostaviti Upravnom odboru i Zajedničkom nadzornom telu.

Ukoliko se tokom analitičke aktivnosti utvrdi da je potrebno menjati nalog za otvaranje analitičke radne datoteke, postupak promene biće identičan kao i za postupak otvaranja naloga za otvaranje nove analitičke radne datoteke. Podaci koji se prikupljaju u analitičkim radnim datotekama razlikuju se prema proceni pouzdanosti izvora informacije i proceni pouzdanosti informacije. Takođe, razlikuju se podaci koji se temelje na činjenicama i podaci koji se temelje na ličnim procenama ili mišljenjima.

Radi osiguranja odgovarajuće unutrašnje zaštite podataka, direktor Europolu imenuje odgovorno lice koje je dužno da se stara o zaštiti podataka prema standardima za zaštitu podataka i u skladu sa pravilima o postupanju s analitičkim bazama podataka. Svi podaci u analitičkim radnim datotekama moraju se klasifikovati. S obzirom na svrhu radne datoteke se dele na:

- opšte ili strateške, čiji je cilj obrada relevantnih informacija u vezi sa određenom problematikom ili razvijanje odnosno poboljšanje aktivnosti nadležnih tela (sva javna tela država članica nadležna, prema nacionalnom zakonodavstvu, za sprečavanje i borbu protiv kriminala); i

- operativne, čiji je cilj prikupljanje informacija o jednoj ili više kriminalnih aktivnosti iz nadležnosti Europolu, (odnose se na slučajeve, lica ili organizacije), kako bi se započela, pomogla ili zaključila, bilateralna ili multilateralna istraga kojom su obuhvaćene dve ili više država članica.

Radi lakšeg i bržeg pretraživanja podataka prikupljenih u analitičkim radnim datotekama u Europolu je osnovan i tzv. indeksni sistem. Direktor, zamenici direktora, ovlašćeni službenici Europolu i oficiri za vezu imaju pravo pristupa indeksnom sistemu. Pristup oficira za vezu uređen je tako da nije moguće utvrditi povezanost ili doneti dalje zaključke u pogledu sadržaja datoteke. Za sve informacije dostavljene u analitičke radne datoteke obavlja se procena same informacije i izvora informacije, i to se na odgovarajući način klasifikuje.

U skladu sa indeksnim standardom, na osnovu pouzdanosti izvora informacije, postoji podela na:

A. **POUZDAN IZVOR** – ne postoji sumnja u pouzdanost, autentičnost i kompetentnost izvora ili je izvor u prošlosti bio pouzdan u svim slučajevima.

B. **NAJČEŠĆE POUZDAN IZVOR** – izvor čije su se informacije, u prošlosti, pokazale tačne u većini slučajeva.

C. **NAJČEŠĆE NEPOUZDAN IZVOR** – izvor čije su se informacije, u prošlosti, pokazale netačne u većini slučajeva.

X. NEODREĐEN IZVOR – ne možemo odrediti pouzdanost izvora ili postoji sumnja u pouzdanost, autentičnost i kompetentnost izvora.

Na osnovu pouzdanosti informacija, iste su klasifikovane na:

1. ISTINITE INFORMACIJE – službeniku je, sa sigurnošću, poznato da je informacija istinita.

2. VEROVATNO ISTINITE INFORMACIJE – informacija je poznata izvoru informacije, ali nije poznata službeniku koji podnosi izveštaj.

3. MOGUĆE ISTINITE INFORMACIJE – informacija nije poznata izvoru informacije, ali je potkrepljena informacijom koja je pre primljena.

4. NEODREĐENE INFORMACIJE – informacija nije poznata izvoru informacije i ne može se potvrditi sa već primljenim informacijama.

	POUZDANOST IZVORA			
	A	B	C	X
	Ne postoji sumnja u pouzdanost, autentičnost i kompetentnost izvora ili je izvor u prošlosti bio pouzdan u svim slučajevima.	Izvor čije su se informacije, u prošlosti, pokazale tačne u većini slučajeva.	Izvor čije su se informacije, u prošlosti, pokazale netačne u većini slučajeva.	Ne možemo odrediti pouzdanost izvora ili postoji sumnja u pouzdanost, autentičnost i kompetentnost izvora.
Službeniku je, sa sigurnošću, poznato da je informacija istinita.	A1	B1	C1	X1
Informacija je poznata izvoru informacije, ali nije poznata službeniku koji podnosi izveštaj.			POUZDANE INFORMACIJE	
	A2	B2	C2	X2
Informacija nije poznata izvoru informacije, ali je potkrepljena informacijom koja je pre primljena.	A3	B3	C3	X3
Informacija nije poznata izvoru informacije i ne može se potvrditi sa već primljenim informacijama.				
	A4	B4	C4	X4

Tabela 1: *Europolovi standardi u klasifikaciji informacija*

Europol je na osnovu procena informacije i izvora informacije prihvatio standard 4 x 4 klasifikacije informacija koji se koristi u državama članicama radi utvrđivanja autentičnosti i tačnosti objavljenih informacija (tabela br. 1).

Informacija koja je najvrednija u analitičkom smislu je ona za koju ne postoji sumnja u pouzdanost, autentičnost i kompetentnost izvora ili je izvor u prošlosti bio pouzdan u svim slučajevima, a ujedno je službeniku, sa sigurnošću, poznato da je informacija istinita (A-1). Ako Europol na osnovu raspoloživih informacija, dođe do zaključka da bi određenu informaciju trebalo korigovati, o tome će obavestiti državu članicu koja je dostavila informaciju i od nje zatražiti da se saglasi sa predlogom izmene klasifikacije. Bez saglasnosti države članice (izvora informacije) Europol ne može menjati klasifikaciju informacije.

Ako od države članice primi neklasifikovan podatak ili informaciju, Europol će pokušati klasifikovati informaciju prema podacima kojima raspolaže. Procena takvih informacija dogovoriće se sporazumom Europola i države koja je dostavila informaciju. Država članica i Europola mogu se načelno dogovoriti o proceni pouzdanosti informacije i izvora. Ako informacije država članica dostavlja u skladu sa takvim sporazumom, to će biti naznačeno uz dostavljene informacije. Ako ne postoji dogovor u vezi s pouzdanošću informacije i izvora u konkretnom slučaju, ni načelni sporazum kojim bi se mogla odrediti pouzdanost dostavljene informacije, Europol će tu informaciju označiti najnižim nivoom pouzdanosti (D-4). Sve navedeno odnosiće se i na dostavu informacija od tzv. trećih država.

Ako je određena informacija nastala kao rezultat rada u određenoj analitičkoj radnoj datoteci, Europol će takvu informaciju procenjivati prema kriterijumima koje određuje pomenuti sistem klasifikacije i u dogovoru sa državama članicama koje učestvuju u radnoj datoteci. U saradnji sa državama članicama ili sa trećim državama, Europol u situacijama kada je to nužno, pre dostave proverava da li se dostavljaju tačni podaci. Država koja prima podatke dužna je da obavesti državu koja podatke šalje, na njen zahtev, o korišćenju dostavljenih podataka kao i o naknadnim rezultatima dobijenim na osnovu dostavljenih informacija.

Ukoliko su navedena određena ograničenja u mogućnosti korišćenja dostavljenih podataka, o njima se izveštava i primalac tih analitičkih rezultata. Kako bi se osigurali odgovarajući kontrolni postupci, izrađen je bezbednosni plan za obradu podataka od strane Europola koji se konstantno ažurira u skladu sa procenom bezbednosnog rizika. Bezbednosni plan se potvrđuje i od strane Upravnog odbora.

Svi lični podaci i analitički rezultati mogu se koristiti samo u skladu sa svrhom zbog koje je radna datoteka otvorena ili radi borbe protiv najtežih vidova kriminaliteta i u skladu sa ograničenjima o korišćenju navedenim od država članica. Podaci koji se odnose na rasno poreklo, političko mišljenje, religijsku ili drugu versku pripadnost, kao i lični podaci koji se odnose na zdravlje ili seksualni život osobe, mogu se prosleđivati samo uz saglasnost države koja ih je dostavila. Svi podaci iz analitičke radne datoteke koja se zatvara čuvaju se u posebnoj datoteci koja se moći koristiti samo radi interne ili spoljne kontrole. Ti će se podaci čuvaju najduže tri godine od momenta zatvaranja radne datoteke.

Rezultati do kojih se dolazi analizom podataka u radnoj datoteci Europolu smeju se smestiti u elektronskom obliku najduže tri godine od trenutka zatvaranja radne datoteke, obezbeđujući pri tom da se ti rezultati čuvaju u posebnoj datoteci i da se u nju ne dodaju novi podaci. Nakon proteka roka od tri godine, podaci se mogu čuvati samo u papirnom obliku.

U posebnim slučajevima kad je informacija, sadržana u jednoj radnoj datoteci, bitna u nekim drugim analitičkim radnim datotekama neophodno je izvršiti tzv. spajanje radnih datoteka.

Ako se predlaže spajanje informacija sadržanih u dve radne datoteke, osnova će se nova radna datoteka koja će sadržati sve podatke iz obe *originalne* radne datoteke, u skladu sa pravilima za otvaranje nove radne datoteke. Odluku o spajanju doneće sve države koje raspolažu sa *originalnim* radnim datotekama.

Ako su sve ili samo neke od informacija iz jedne radne datoteke bitne za neku drugu radnu datoteku, države koje raspolažu sa prvom radnom datotekom odlučice hoće li podatke proslediti u drugu radnu datoteku. Tamo gde prosleđivanje podataka rezultira potrebom da se menja nalog za otvaranje jedne od analitičkih radnih datoteka (npr. menja se svrha, priroda podataka i sl), potrebno je otvoriti novi nalog za otvaranje analitičke radne datoteke. Članovi svake od *originalnih* radnih datoteka odlučice da li će zatvoriti postojeću datoteku.

Upotreba novih tehničkih sredstava za obradu podataka u analitičke svrhe moguća je samo ako su preduzete sve raspoložive mere za osiguranje da je njihovo korišćenje u skladu s pravilima o zaštiti ličnih podataka prihvaćenih od Europolu. Direktor Europolu unapred će se konsultovati sa Zajedničkim nadzornim odborom u svim slučajevima kod kojih bi uvođenje takvih tehničkih sredstava moglo da prouzrokuje problem prilikom primene odredaba o zaštiti podataka.

3. Zaključak

Pošto su organizovani kriminal i korupcija postali osnovna pretnja koja ugrožava državnu, regionalnu i međunarodnu bezbednost, stoga i borba protiv njih postaje sve složenija. Ona prvenstveno zahteva primenu posebnih mehanizama za sprečavanje, otkrivanje i suzbijanje organizovanog kriminala i terorizma, kao i mehanizme za formulisanje strategije za tu borbu. A kako se međunarodni kriminal može smanjiti jedino zajedničkim delovanjem svih država na regionalnom i globalnom nivou, delatnost nadnacionalnih organizacija, poput Europolu, ima u tome veliki značaj. Pored obavezne saradnje država članica Evropske unije, Europol je uveo kao praksu i međunarodnu saradnju u oblasti sprovođenja zakona na osnovu operativnih ili strateških sporazuma i sa trećim državama i drugim međunarodnim organizacijama i telima koja se neposredno i posredno bore protiv kriminala.

U praksi postoje različiti *nivoi saradnje* Europolu i drugih međunarodnih organizacija, ali se uglavnom pominju tri moguća nivoa saradnje. Prvi nivo je tehnička saradnja ili organizovanje treninga. Drugi mogući nivo je strateška saradnja, usmerena na razmenu iskustava vezanih sa načelne trendove organizovanog kriminala i načine borbe protiv njih. Najviši ili treći nivo saradnje

uključuje razmenu ličnih podataka i zahteva ispunjavanje Europolovih standarda na polju obezbeđenja i zaštite podataka. Ovaj vid saradnje pored slanja *oficira za vezu* iz ovih zemalja ili institucija u Europol ili obratno, otvara i mogućnost aktivnog raspolaganja informacijama koje se nalaze u analitičkim radnim datotekama Europola. Aktivnim učestvovanjem u analitičkim radnim datotekama za koje postoji operativni interes u budućnosti je moguće ostvariti proaktivni pristup u borbi protiv određenih oblika kriminala iz linije rada Europola.

Posebno treba apostrofirati činjenicu da svi podaci koji se čuvaju u radnim datotekama moraju biti tačni, relevantni i ne smeju prevazilaziti svrhu zbog koje je radna datoteka otvorena. Stvarna potreba čuvanja tih podataka proverava se svake godine, uz mogućnost da se podaci i pre tog roka mogu korigovati ili izbrisati. Interes čuvanja podataka i interes zaštite ličnih podataka pojedinca sagledava se i procenjuje u svakom pojedinačnom slučaju. Odluku o daljoj potrebi čuvanja podatka donose države članice analitičke radne datoteke. Ako se države ne dogovore, odluku donosi jednoglasno Upravni odbor Europola.

4. Literatura

- European Union and the world. *Europe on the move*. (2001). Bruxelles: European Commission.
- Hartley, T. C. (1998). *Osnovi prava Evropske zajednice*. Beograd: COLPI – Institut za ustavnu i pravnu politiku, Beogradski centar za ljudska prava.
- Lopandić, D. (2003). *Osnivački ugovori Evropske unije*. Beograd: Kancelarija za pridruživanje Srbije i Crne Gore EU, Evropski pokret u Srbiji, Ministarstvo za ekonomske veze sa inostranstvom Republike Srbije.
- Milosavljević, B. (1997). *Nauka o policiji*. Beograd: PA.
- Nikač, Ž. (2003). *Transnacionalna saradnja država u borbi protiv kriminaliteta – Interpol i Europol*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Nikač, Ž. (2007). *Policija u zajednici*. Beograd: KPA.
- The European Union: Still enlarging. *Europe on the move*. (2001). Bruxelles: European Commission.
- Vajdenfeld, V., Vesels, V. (2003). *Evropa od A do Š*. Beograd: BPB: Savezna centrala za političko obrazovanje, Fondacija Konrad Adenauer.

Internet sajтови

- <http://www.europol.eu.int>, Internet, 10. 12. 2010.
- <http://www.cer.org.uk>, Internet, 10. 12. 2010.
- <http://www.echr.coe.int/Convention/webConvenGER.pdf>, Internet, 11.07.2010.
- <http://www.europa.eu.int>, Internet, 11.012.2010.
- http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_de.htm Internet, 12. 12. 2010.
- http://www.europarl.eu.int/workingpapers/femm/default_en.htm, Internet, 12. 12. 2010.

<http://www.europa.eu.int/pol/index-de.htm>, Internet, 12. 8. 2010.

EUROPOL ANALYTICAL OPERATING DATABASES IN THE FUNCTION OF CRIME SUPPRESSION

Summary

Cooperation between EU Member States and their authorities of prosecution in the area of combating crime and establishing the European Police Service (EUROPOL), is a concrete idea of cooperation of Member States in the field of internal affairs, because it enhances in the common fight against terrorism, illicit drug trafficking and other serious forms of international crime. The highest level of cooperation with EUROPOL includes the exchange of personal data and EUROPOL requires the fulfillment of standards in the field of security and data protection. This kind of cooperation opens the possibility of an active disposition to information contained in the analytical work of EUROPOL files. Active participation in the analytical work files for which there is an operating interest in the future can be achieved by a proactive approach in the fight against certain forms of crime within the competence of EUROPOL.